CYDWEITHREDFA GWELLA GWASANAETHAU
GOFAL A LLESIANT **GOGLEDD CYMRU**

NORTH WALES SOCIAL CARE AND WELL-BEING
SERVICES IMPROVEMENT COLLABORATIVE

Y Strategaeth Gofalwyr: mapio adnoddau

Mai 2018

Rhagarweiniad

Aethpwyd ati i fapio adnoddau fel rhan o ffrwd waith y Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol ar ofalwyr. Y nod oedd canfod y gwasanaethau sydd ar gael i ofalwyr yng ngogledd Cymru, y prif gyllidwyr ac amcangyfrif o swm y buddsoddiad.

Pennwyd cwmpas y prosiect i gynnwys gwasanaethau a ddarperir i ofalwyr yn benodol, er y gwyddom fod llawer o'r gwasanaethau a ddarperir i bobl sy'n derbyn gofal hefyd yn gwneud lles i'w gofalwyr yn bersonol. Drwy fapio'r gwasanaethau cawn gipolwg ar yr adnoddau oedd ar gael ar adeg casglu'r data.

Yr hyn y gallwn ei ddysgu drwy fapio

- Gall roi braslun o'r gwasanaethau sydd ar gael i ofalwyr yng ngogledd Cymru ac amcan o'r buddsoddiad a wneir yn y gwasanaethau hynny.
- Gall hybu dealltwriaeth o'r modd y mae'r buddsoddiadau cyfredol yn cyfrannu at yr hyn sy'n bwysig i ofalwyr yn ôl yr hyn a ddywedant wrthym.
- Gellir ei ddefnyddio ochr yn ochr â'r 'cynnig i ofalwyr yng ngogledd Cymru' er mwyn amlygu bylchau lle gallai fod angen darpariaeth i sicrhau gwasanaethau cyson i ofalwyr yng ngogledd Cymru.
- Gallu helpu i adnabod cyfleoedd i gydlynu gwasanaethau'n well gyda chymorth gwahanol sefydliadau.
- Gall amlygu meysydd y mae angen inni ymchwilio iddynt ymhellach.

Yr hyn na allwn ei ddysgu drwy fapio

- Ni fyddwn yn gallu gweld a yw'r ddarpariaeth neu'r buddsoddiad yn ddigonol ymhob ardal er mwyn ymateb i'r hyn sy'n bwysig i ofalwyr yn ôl yr hyn a ddywedant wrthym.
- Ni allwn weld a oes unrhyw ddyblygu gwaith rhwng y gwasanaethau. Gall amlygu meysydd y dylid ymchwilio iddynt ymhellach, ond gallai gwasanaethau o'r un fath yn yr un lleoliad fod yn cyrraedd gwahanol grwpiau o bobl, neu bobl â gwahanol hoffterau neu anghenion ychydig yn wahanol.

- Nid yw'n rhoi darlun cyfoes inni o'r gwasanaethau i ofalwyr. Gan fod gwasanaethau'n newid drwy'r amser, yr hyn sydd gennym yw ciplun a gymerwyd ar adeg benodol.
- Ni all roi'r darlun llawn inni o ran buddsoddiad mewn gwasanaethau i ofalwyr. Ariennir rhai gwasanaethau yn y fath fodd fel ei bod yn anodd gweld yn union pa gyllid oedd yn cefnogi gofalwyr yn uniongyrchol, ac felly bydd yno rywfaint o dangyfrif.
- Ni all ddangos inni'r hyn a ddylai newid o ganlyniad. Nid yw'r data dan sylw ond yn rhan o'r darlun mawr, ac mae angen ystyried yr wybodaeth ochr yn ochr â'r hyn y mae gofalwyr yn sôn amdano, ymatebion o'r gweithdai, comisiynwyr, casgliadau'r asesiad poblogaeth ac yn y blaen. Wrth ddadansoddi'r data mae angen cynnwys yr holl bartneriaid a'u bod yn llunio unrhyw argymhellion ar y cyd.

Dulliau

Dosbarthwyd ffurflen i'r partneriaid yng ngogledd Cymru yn 2017, yn gofyn pa wasanaethau oedd ar gael yn yr ardal (gweler Appendix (i)). Yna fe grynhowyd yr wybodaeth mewn taenlen a'i ddosbarthu i gomisiynwyr a darparwyr gwasanaethau ym maes awdurdodau lleol ac iechyd, gan gynnwys sefydliadau yn y trydydd sector, er mwyn ei wirio. Trafodwyd fersiwn drafft yn y gweithdy gofalwyr ar 19 Mawrth, lle cafwyd cyfraniadau gan aelodau o'r Grŵp Strategol Gofalwyr, y Grŵp Gweithredol Gofalwyr, Gofalwyr Ifanc a'r is-grŵp oedolion ifanc sy'n ofalwyr, ynghyd â'r Grŵp Cyfeirio Gofalwyr. Ar ôl y digwyddiad roedd cyfle i gynnig diwygiadau pellach hyd 30 Mawrth 2018.

Casgliadau

Yn Appendix (ii) ceir braslun o'r gwasanaethau yng ngogledd Cymru. Yma gwelir yr amrywiaeth helaeth o wybodaeth, cyngor a chymorth sydd ar gael ledled gogledd Cymru i helpu gofalwyr. Mae hefyd yn amlygu bylchau yn y ddarpariaeth, gan gynnwys diffyg swyddog cyswllt yn Ysbyty Glan Clwyd, a'r ffaith fod prosiectau cymorth gwaith i ofalwyr ar gael ymhobman ledled gogledd Cymru heblaw am Wrecsam. Er bod yno wasanaethau generig ar gael i ofalwyr pobl ag anawsterau â chamddefnyddio sylweddau, ni wnaeth mapio'r adnoddau ddangos fod unrhyw wasanaethau penodol ar gael ar gyfer y gofalwyr hynny. Roedd yno hefyd nifer o wahanol brosiectau'n cynnig gwybodaeth a chyngor i ofalwyr pobl â dementia ledled gogledd Cymru, a gallai hynny olygu dyblygu gwaith.

Wrth ddadansoddi'r buddsoddiad mewn gwasanaethau canfuwyd y buddsoddwyd mwy na £5 miliwn mewn gwasanaethau i ofalwyr yng ngogledd Cymru, fel y gwelir yn nhabl 1. Daw'r cyllid o gyrff statudol a sefydliadau yn y trydydd sector (gweler tabl 3). Mae hyn yn amcangyfrif rhy isel o gyfanswm y cyllid sydd ar gael, gan ei bod yn anodd gweld yn union pa gyllid sy'n mynd yn uniongyrchol at gefnogi gofalwyr gyda rhai contractau.

Tabl 1: Buddsoddiadau mewn gwasanaethau i ofalwyr yn ôl y math o wasanaeth

Math o wasanaeth	Cost y Gwasanaeth (£ y flwyddyn)
Cymorth a chefnogaeth	2,100,000
Seibiannau i ofalwyr	1,400,000
Gofalwyr ifanc	1,000,000
Gwybodaeth a chyngor i ofalwyr	660,000
Cyfanswm	5,200,000

Talgrynnwyd y data felly efallai na fydd yn symio.

Dengys Tabl 2 fod oddeutu hanner y cyllid a nodwyd ar gael i gefnogi'r gofalwyr i gyd. Mae ychydig dros £1 miliwn ar gael i gefnogi gofalwyr ifanc, a £600,000 i gefnogi gofalwyr sy'n rhieni. Aiff y rhan helaeth o'r buddsoddiad mewn gwasanaethau ar gyfer cyflyrau penodol at ofalwyr pobl â dementia, a'r gyfran fwyaf wedi hynny at iechyd meddwl.

Tabl 2: Buddsoddiad mewn gwasanaethau i ofalwyr yn ôl pob grŵp (ar sail anghenion y sawl sy'n derbyn gofal)

Grŵp gofalwyr		Cost y Gwasanaeth (£ y flwyddyn)
Yr holl ofalwyr		2,600,000
Gofalwyr ifanc		1,000,000
Gofalwyr pobl â chyflyrau penodol		930,000
Dementia	550,000	
Iechyd meddwl	370,000	
Cyflyrau niwrolegol	12,000	
Gofalwyr sy'n rhieni		600,000
Cyfanswm		5,200,000

Talgrynnwyd y data felly efallai na fydd yn symio.

Daw'r rhan helaeth o'r cyllid o awdurdodau lleol fel y gwelir yn Nhabl 3, ac mae partneriaid yn y trydydd sector yn codi cryn dipyn drwy grantiau a ffyrdd eraill o godi arian. Mae'r cyllid a ddaw gan Lywodraeth Cymru'n cynnwys arian a ddosrennir drwy awdurdodau lleol a'r bwrdd iechyd megis Arian Pontio i Ofalwyr, Teuluoedd yn Gyntaf a'r Gronfa Gofal Integredig.

Tabl 3: Buddsoddiadau mewn gwasanaethau i ofalwyr yn ôl y math o gyllidwr

Math o gyllidwr	Cyfanswm
Awdurdod Lleol	3,000,000
Y trydydd sector drwy grantiau a chodi arian	800,000
Llywodraeth Cymru	580,000
Bwrdd Iechyd	520,000
Ffioedd gwasanaethau	65,000
Cyfanswm	5,200,000

Talgrynnwyd y data felly efallai na fydd yn symio.

Roedd y data a gasglwyd yn cynnwys dyddiadau terfyn contractau lle'r oedd y rheiny'n hysbys, sy'n dangos mor ansicr yw'r rhan helaeth o'r cyllid. Darparwyd y daenlen gyflawn i gomisiynwyr awdurdodau lleol ac iechyd er mwyn hybu comisiynu'n lleol.

Atodiad i: Holiadur adnoddau i ofalwyr

Gwasanaeth/ **Service**	
Darparwr/**Provider**	
Disgrifiad byr o'r gwasanaeth/ **Brief description of the service**	
Canllawiau mynediad i'r gwasanaeth/ **Eligibility criteria**	
Sut i gyfeirio at y gwasanaeth/ **How to refer to the service**	
Oriau gwasanaeth/ **Hours of service**	
Lleoliad y gwasanaeth/ **Location of service**	
Iaith/ **Language**	
Lefelau Staffio/ **Staffing Levels**	
Cyfyngiadau/ **Constraints**	
Cost Gwasanaeth/ **Service Cost**	
Dyddiad diwedd y cytundeb/ **Expiry date of contract**	
Incwm a ffynhonnell / **Income and source**	
Unrhyw fater arall/ **Any other issues**	
Darparwyd yr wybodaeth gan/ **Information provided by**	

Atodiad ii: Gorolwg o wasanaethau i ofalwyr yng ngogledd Cymru

Math o gymorth	Gwasanaethau sydd ar gael	Crynodeb/bylchau	Ynys Môn	Gwynedd	Conwy	Sir Ddinbych	Sir y Fflint	Wrecsam
Gwybodaeth	Awdurdod lleol: gwefannau, taflenni	Gwybodaeth wedi'i ddarparu ar wefannau awdurdodau lleol a thaflenni i ofalwyr	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Mudiadau gofalwyr: taflenni, pecynnau, gwybodaeth arbenigol	Gwybodaeth gyffredinol a gwybodaeth am gyflyrau penodol wedi'i ddarparu gan sefydliadau yn y trydydd sector	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Dewis Cymru	Gwybodaeth ynglŷn â llesiant a gwasanaethau lleol.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Sefydliadau arbenigol: gwybodaeth ynglŷn â chyflyrau penodol	Gwybodaeth ynglŷn â chyflyrau penodol wedi'i ddarparu gan sefydliadau arbenigol, gyda gwybodaeth gyffredinol ar gael ar wefannau a rhai prosiectau lleol yn darparu cymorth ychwanegol.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Gwybodaeth i ofalwyr pobl â dementia	Gwybodaeth genedlaethol a lleol yn ogystal â strategaethau ymdopi sy'n rhoi gwell dealltwriaeth o ddementia i deuluoedd, ffrindiau a gofalwyr.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Swyddogion cyswllt mewn ysbytai	Ceir swyddogion cyswllt yn Ysbyty Gwynedd ac Ysbyty Maelor Wrecsam. Nid oes y fath swyddog yn Ysbyty Glan Clwyd. Mae mynediad at y gwasanaeth yn dibynnu ar ba ysbyty y mae rhywun yn mynd iddo, yn hytrach na ble mae'n byw, er enghraifft, gallai rhywun o Gonwy ddal i gael y gwasanaeth wrth fynd i Ysbyty Gwynedd.	Ar gael	Ar gael			Ar gael	Ar gael
	Cyswllt meddygon teulu a rhyddhau o'r ysbyty: presgripsiynau cymdeithasol; cydlynu ardaloedd lleol	Gwasanaeth wedi'i ddarparu i hwyluso adnabod gofalwyr yn gynnar, cymorth i ofalwyr ar adeg rhyddhau o'r ysbyty. Hefyd, gwasanaethau a ddarperir yn y gymuned fel y gall gofalwyr gael mynediad i wasanaethau cymorth a llesiant yn lleol. Gallai fod gwahanol enwau ar y gwasanaethau hyn ymhob ardal, a gallai'r math o ddarpariaeth amrywio hefyd.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael

Math o gymorth	Gwasanaethau sydd ar gael	Crynodeb/bylchau	Ynys Môn	Gwynedd	Conwy	Sir Ddinbych	Sir y Fflint	Wrecsam
Cyngor	Pwyntiau Mynediad Sengl at iechyd a gofal cymdeithasol	Wedi'i ddarparu gan awdurdodau lleol/iechyd ledled gogledd Cymru ynghyd â sefydliadau yn y trydydd sector.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Prosiectau cyngor a gwybodaeth i ofalwyr	Wedi'u darparu gan sefydliadau yn y trydydd sector yn ogystal â thimau mewnol.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cyngor am arian a budd-daliadau	Cyngor ar fudd-daliadau lles i ofalwyr wedi'i ddarparu naill ai gan awdurdodau lleol a sefydliadau gofalwyr yn y trydydd sector, neu drwy gyfeirio pobl at sefydliadau eraill sy'n darparu gwasanaethau hawliau lles.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
Cymorth a chefnogaeth	Eiriolaeth	Eiriolaeth wedi'i ddarparu drwy wasanaethau arbenigol ar gyfer gofalwyr. Mae sefydliadau yn y trydydd sector hefyd yn darparu eiriolaeth anffurfiol i ofalwyr. Mae amrywiaeth o wasanaethau eiriolaeth ar gael o rai ffurfiol i anffurfiol, a gwasanaeth penodol ar gyfer gofalwyr ifanc.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Asesu anghenion gofalwyr	Awdurdodau lleol, gydag un awdurdod lleol yn comisiynu gwasanaethau gan sefydliad yn y trydydd sector. Er y gallai sefydliadau yn y trydydd sector fod yn asesu anghenion gofalwyr yn anffurfiol, gan leihau'r galw am asesiadau ffurfiol gan awdurdodau lleol, nid yw'r rhain wedi'u cynnwys yn y data asesu anghenion.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Taliadau uniongyrchol, cyllidebau cefnogaeth	Mae awdurdodau lleol yn cynnig y rhain. Cânt eu hyrwyddo a'i defnyddio mewn amrywiaeth o ffyrdd mewn gwahanol siroedd.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cymorth brys i ofalwyr	Gall y math o gymorth brys a ddarperir amrywio o un sir i'r llall. Ni wyddys i ba raddau y mae trefniadau wrth gefn wedi'u paratoi mewn rhai ardaloedd pan fydd gofalwyr yn mynd yn sâl neu'n methu â gofalu mwyach.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael

Math o gymorth	Gwasanaethau sydd ar gael	Crynodeb/bylchau	Ynys Môn	Gwynedd	Conwy	Sir Ddinbych	Sir y Fflint	Wrecsam
	Grantiau i ofalwyr	Wedi'u darparu gan sefydliadau yn y trydydd sector ledled y rhanbarth. Gall sefydliadau yn y trydydd sector hefyd roi mynediad at grantiau o ffynonellau eraill.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Seibiannau i ofalwyr	Wedi'u darparu gan sefydliadau yn y trydydd sector a/neu ddarparwyr gofal cartref ledled gogledd Cymru.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cefnogaeth gan gymheiriaid a rhwydweithio i ofalwyr	Wedi'u darparu gan sefydliadau gofalwyr yn y trydydd sector a sefydliadau sy'n canolbwyntio ar gyflyrau penodol, gan gynnig elfen o seibiant hefyd.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Hyfforddiant	Wedi'i ddarparu gan sefydliadau gofalwyr yn y trydydd sector a sefydliadau sy'n canolbwyntio ar gyflyrau penodol.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cefnogaeth emosiynol a chwnsela	Mae sefydliadau gofalwyr yn y trydydd sector a sefydliadau sy'n canolbwyntio ar gyflyrau penodol yn cynnig cefnogaeth emosiynol ledled gogledd Cymru. Darperir cwnsela drwy sefydliadau gofalwyr mewn rhai ardaloedd. Mae cwnsela ar gael i ofalwyr ifanc hefyd.	Ar gael i raddau	Ar gael i raddau	Ar gael i raddau	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Newidiadau a phontio	Awdurdodau lleol, sefydliadau gofalwyr yn y trydydd sector a sefydliadau sy'n canolbwyntio ar gyflyrau penodol. Gall y math o gefnogaeth amrywio o un sir i'r llall, a gallai gynnwys cefnogaeth emosiynol a chwnsela. Bydd cefnogaeth gan gymheiriaid a rhwydweithio hefyd yn medru cynorthwyo gofalwyr pan mae pethau'n newid.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cefnogaeth i gael gwaith	Wedi'i ddarparu mewn rhai ardaloedd gan brosiectau a ariennir drwy Ewrop, yn ogystal ag un sefydliad yn y trydydd sector. Nid oes cefnogaeth i gael gwaith ar gael yn Wrecsam.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	

Math o gymorth	Gwasanaethau sydd ar gael	Crynodeb/bylchau	Ynys Môn	Gwynedd	Conwy	Sir Ddinbych	Sir y Fflint	Wrecsam
	Cefnogaeth ar gyfer gweithgareddau hamdden/cymdeithasol	Gallai hyn gynnwys gostwng prisiau aelodaeth hamdden, cynorthwyo gyda chostau a rhoi gwybodaeth am weithgareddau hamdden/cymdeithasol anffurfiol. Wedi'i ddarparu gan awdurdodau lleol, sefydliadau gofalwyr yn y trydydd sector a sefydliadau sy'n canolbwyntio ar gyflyrau penodol. Gall y math o gymorth a ddarperir amrywio o un sir i'r llall ac mae'n seiliedig ar y sgwrs 'beth sy'n bwysig'.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Iechyd a lles	Er bod lles gofalwyr wastad yn rhan annatod o'r asesiad o'u hanghenion, bydd y gwasanaethau hynny y cydnabyddir eu bod yn hybu lles yn amrywio. Mae un awdurdod lleol yn cyflogi swyddog sy'n helpu i gyflawni dyletswydd yr awdurdod lleol i ganolbwyntio ar les gofalwyr. Ceir prosiect yn y gogledd-ddwyrain a ariennir gan y Loteri sy'n rhoi pwyslais ar hybu lles gofalwyr.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cefnogaeth i'r teulu cyfan	Awdurdodau lleol, sefydliadau gofalwyr yn y trydydd sector a sefydliadau sy'n canolbwyntio ar gyflyrau penodol. Gall y math o gymorth a ddarperir amrywio o un sir i'r llall ac mae'n seiliedig ar y sgwrs 'beth sy'n bwysig'.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cymorth tai	Ni wyddys os darperir cymorth tai yn uniongyrchol ond bydd sefydliadau gofalwyr yn cyfeirio pobl at sefydliadau eraill.						
	Cymorth i fynd i'r ysgol / cynnal presenoldeb (gofalwyr ifanc)	Wedi'i ddarparu gan sefydliadau yn y trydydd sector sy'n gweithio â gofalwyr ifanc. Mae cynllun peilot eisoes wedi dechrau mewn rhai ysgolion yng ngogledd Cymru.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael
	Cefnogaeth i ofalwyr ifanc	Wedi'i ddarparu gan sefydliadau yn y trydydd sector ledled gogledd Cymru.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael

Math o gymorth	Gwasanaethau sydd ar gael	Crynodeb/bylchau	Ynys Môn	Gwynedd	Conwy	Sir Ddinbych	Sir y Fflint	Wrecsam
Gofalwyr yn dylanwadu ar bolisïau a gwasanaethau	Cyfleoedd i fod yn rhan o lunio polisïau a gwasanaethau.	Grŵp cyfeirio rhanbarthol ar gyfer gofalwyr. Cyfleoedd yn lleol drwy bartneriaethau lleol, awdurdodau lleol, sefydliadau iechyd a sefydliadau yn y trydydd sector. Mae'r mathau o gyfleoedd sydd ar gael yn amrywio o un sir i'r llall.	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael	Ar gael